Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Palielināt jauniešu iespējas ar izglītību panākt ilgtspējīgu attīstību"

(pašiniciatīvas atzinums)

(2023/C 100/06)

Ziņotāja: ***Tatjana BABRAUSKIENĖ***

Pilnsapulces lēmums	20.1.2022.
Juridiskais pamats	Reglamenta 52. panta 2. punkts
	Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecība, lauku attīstība un vide
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	24.11.2022.
Pieņemts plenārsesijā	15.12.2022.
Plenārsesija Nr.	574
Balsojuma rezultāts	
(par/pret/atturas)	126/1/1

1. **Secinājumi un ieteikumi**

1.1. EESK aicina dalībvalstis atkārtoti apstiprināt *COP26* ([1]) pausto apņemšanos klimatrīcību un ilgtspējīgu attīstību noteikt par izglītības programmas pamatelementiem. Ir svarīgi atzīt nepieciešamību jaunu nākotnes vīziju radīt kopā jauniešiem un izstrādāt jaunu sociālo līgumu, kas izglītībā ienestu pozitīvas pārmaiņas.

1.2. Lai panāktu paradigmas maiņu, EESK uzsver nepieciešamību pēc visaptverošas transversālas pieejas, kas nodrošinātu dažādu ieinteresēto personu, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju sadarbību. Jaunatnes organizācijām un neformālai izglītībai ir būtiska loma izpratnes veicināšanā par ilgtspējīgas attīstības mērķiem un šo mērķu īstenošanas atbalstīšanā.

1.3. EESK mudina Eiropas Komisiju turpināt sekot līdzi jauniešu vajadzībām Eiropas Prasmju gadā (2023) un to saistīt ar ilgtspējīgu attīstību un problēmām, kuras jauniešus skar mainīgajā pasaulē.

1.4. EESK atzinīgi vērtē to, kā Komisija, koordinēdama projektu atbalstīšanu, apmācību, labas prakses apmaiņu un komunikāciju skolotāju vidū, stiprina ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanu izglītībā. Tomēr gan teorētiskā, gan praktiskā izglītība ilgtspējīgas attīstības pieeju un stratēģiju jomā būtu jāizstrādā vietējā, nacionālā un reģionālā līmenī un tā būtu jābalsta uz konsekventu pētniecību, skaidriem rīcības plāniem; būtu jāparedz tās uzraudzība, kas dotu iespēju to pastāvīgi uzlabot un veikt pieredzes apmaiņu.

1.5. EESK uzsver, ka sociālais un pilsoniskais dialogs palīdz lielā mērā nodrošināt, lai, ilgtspējīgu attīstību integrējot visos izglītības līmeņos formālajā, neformālajā un skolotāju izglītībā, tā ietvertu skaidrus kompetenču satvarus, kas dotu iespēju noteikt konkrētus mācīšanās mērķus un novērtēšanas metodes.

1.6. EESK uzsver, ka visiem ir nepieciešamas klimata pārmaiņu apkarošanai vajadzīgās zināšanas, it īpaši tās, kas saistītas ar visiem ilgtspējīga patēriņa un ražošanas aspektiem, atbildīgu pārtikas izvēli un pārtikas izšķērdēšanas mazināšanu, kā arī enerģijas ilgtspējīgu izmantošanu. Bērnu izglītība būtu jāatbalsta ar vecākiem paredzētu mūžizglītību un pilsonisko audzināšanu. Papildus tam būtu jārūpējas, lai tā būtu visiem pieejama, tostarp atbalsts šajā jomā būtu jāsniedz jauniešu vadītām organizācijām.

([1]) Līdzpriekšsēdētāju secinājumi izglītības un vides ministru samitā *COP26* "Mācies no planētas, rīkojies klimata labā!".

1.7. EESK aicina ES investīcijas labāk sasaistīt ar izglītību ilgtspējīgai attīstībai, šajā nolūkā izmantojot tādus ES fondus kā Atveseļošanas un noturības mehānisms, *Erasmus+*, Apvārsnis, Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF) un Eiropas Sociālais fonds Plus (ESF+).

1.8. EESK aicina visas dalībvalstis nodrošināt ilgtspējīgas un kvalitatīvas publiskās investīcijas ar mērķi panākt ilgtspējīgas attīstības mērķu iekļaušanu valsts izglītībā ne tikai teorijā, bet arī praksē, un šajā nolūkā veidot visaptverošas mācību programmas, kas attīstītu kritiskās domāšanas prasmes un mācītu lēmumus pieņemt uz informācijas pamata.

1.9. EESK aicina dalībvalstis sniegt efektīvu atbalstu skolotājiem, lai viņu profesija kļūtu pievilcīgāka. Eiropā pastāv liels skolotāju trūkums, bet izglītībai, kas vērsta uz ilgtspējīgu attīstību ir nepieciešami labi skolotāji ar pienācīgām algām un labiem darba apstākļiem. Izglītības sistēmas pārkārtošanas nolūkā svarīgi ir nodrošināt kvalitatīvu skolotāju sākotnējo izglītību un tālākizglītību, taisnīgumu un iekļautību izglītības un apmācības sistēmās, kā arī inovatīvu skolu organizāciju.

1.10. EESK aicina izglītības un mācību procesa centrā likt jauniešus. To ir iespējams panākt, samazinot ar izglītošanas profesiju saistīto birokrātiju, koncentrējot uzmanību uz inovatīvu pedagoģiju un ciešu sadarbību ar izglītojamiem. Šajā kontekstā ir svarīgi visus skolotājus sagatavot efektīvai jauno tehnoloģiju izmantošanai un jauniem mācīšanās kontekstiem mācību programmas ietvaros vai viņu pašu dzīvē. Varētu būt lietderīgi izvērtēt īpašas tiešsaistes platformas vai labākās prakses apmaiņas paneļa izveides iespējas.

1.11. EESK aicina Eiropas Komisiju strādāt pie tāda Eiropas rādītāja ieviešanas, kas atspoguļotu nabadzības samazināšanos un priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, kā nosaka uz ilgtspējīgu attīstību vērsta izglītība nevienlīdzības samazināšanas nolūkā. To varētu veidot vienlaikus ar globālo rādītāju.

2. **Vispārīga informācija un konteksts**

2.1. *Ilgtspējīgas attīstības nepieciešamība*

2.1.1. Visu līmeņu politiķiem, lēmumu pieņēmējiem un ieinteresētajām personām ir jāatzīst, ka plaša mēroga pāreja no ekonomikas, kas balstīta uz fosilo kurināmo, kura ir resursietilpīga un lineāra, uz klimatam draudzīgu aprites ekonomiku, ir ļoti nepieciešama, bet cilvēku dzīvē un nākotnes plānos ienes daudz satricinājumu, kas īpaši spēcīgi skars jauniešus un nākamās paaudzes.

2.1.2. Krievijas karš pret Ukrainu arī ir izgaismojis Eiropas neilgtspējīgo atkarību no fosilās enerģijas un pilnībā izmainījis zaļās pārkārtošanās ģeopolitisko kontekstu. Lai mēs varētu samazināt atkarību, neizbēgami ir jāpaātrina dekarbonizācija, kas ir vēl nepieciešamāka nekā iepriekš. Pašreizējo un turpmāko izaicinājumu kontekstā Programma 2030. gadam, tās 17 ilgtspējīgas attīstības mērķi un apņemšanās nevienu cilvēku un vietu neatstāt bez ievērības paver unikālu iespēju pāriet uz labklājības ekonomiku, atjaunot uzlabojot un panākt, lai pasaule kļūtu taisnīgāka, godīgāka, iekļaujošāka, ilgtspējīgāka un noturīgāka.

2.1.3. Tuvākajā nākotnē ES būtu jāsniedz piemērs ekonomiski ilgtspējīgas zaļas un sociāli taisnīgas pārkārtošanās jomā. Lai to izdarītu, EESK aicina dalībvalstis un ES iestādes dot iespējas jauniešiem un viņus iesaistīt lēmumu pieņemšanā, pielāgojot izglītību un nodarbinātību un iesaistot vēl vairāk jauniešu. Saskaņā ar 1995. gadā pieņemto ANO Ģenerālās asamblejas Pasaules rīcības programmu attiecībā uz jauniešiem līdz 2000. gadam un ilgāk ([2]) jaunieši visās valstīs ir galvenais attīstības cilvēkresurss un galvenie sociālo pārmaiņu, ekonomiskās attīstības un tehnoloģiskās inovācijas veicinātāji. EESK uzsver, ka jaunieši ir nākotnes līderi. Viņiem ir nepieciešams atbalsts progresīvas inovācijas īstenošanai un pilnībā integrētas politikas veidošanai ar mērķi veicināt ilgtspējīgu attīstību.

2.1.4. Šā pašiniciatīvas atzinuma mērķis ir analizēt vai un kā ilgtspējīgas attīstības mērķi ir iestrādāti dalībvalstu izglītības programmās un noskaidrot, vai attiecīgo dalībvalstu pieeju iespējams uzskatīt par transformatīvu izglītību, kas veicina ilgtspējīgu attīstību ([3]). Papildus tam atzinumā ir sniegti ieteikumi, lai palīdzētu Eiropas Komisijai un dalībvalstīm stiprināt iespējas un pārvarēt problēmas tā, lai, turpmāk pilnveidojot jaunatnes politiku, izglītība, kas vērsta uz ilgtspējīgu attīstību tiktu integrēta jau sākumposmā.

([2]) ANO – Pasaules rīcības programma attiecībā uz jauniešiem.

([3]) Tiek izmantoti dažādi termini – atzinumā ir minēta "transformatīva izglītība, kas veicina ilgtspējīgu attīstību". Savukārt termini "izglītība ilgtspējīgai attīstībai" un "vidiskās ilgtspējas izglītība" pašreizējā kontekstā tiek izmantoti kā sinonīmi. Sk. arī pielikumā ietverto glosāriju.

2.2. *Politikas pārskats*

2.2.1. 2015. gadā ANO pieņēma ilgtspējīgas attīstības mērķus – mērķtiecīgu plānu, kā pasaulei vērsties pret vides degradāciju un vienlaikus risināt sociālās un ekonomiskās attīstības jautājumus. 17 ilgtspējīgas attīstības mērķus un 169 apakšmērķus ir paredzēts sasniegt līdz 2030. gadam, tāpēc izglītība ir viens no to īstenošanas priekšnoteikumiem. Izglītība ir cilvēktiesības, un izglītībai (tostarp izglītībai par ilgtspējīgu attīstību) vajadzētu būt visiem pieejamai. Tomēr saskaņā ar *UNESCO* ziņojumu par ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanu publiskā izglītība nav visiem bez maksas un bieži vien tā nav iekļaujoša. Tāpēc 4.7. ilgtspējīgas attīstības mērķa īstenošana ir izrādījusies sarežģīta. Turklāt daudzas valstis vēl nav apņēmušās klimatrīcību noteikt par vienu no mācību programmas pamatkomponentiem ([4]).

2.2.2. Līdz 2030. gadam visiem Ilgtspējīgas attīstības mērķu parakstītājiem atbilstoši 4.7. mērķim ir uzdevums "nodrošināt, ka visi apmācāmie apgūst zināšanas un prasmes, kas vajadzīgas ilgtspējīgas attīstības veicināšanai, tostarp, izglītojot par ilgtspējīgu attīstību un ilgtspējīgu dzīvesveidu, cilvēktiesībām, dzimumu līdztiesību, veicinot miera un nevardarbības kultūru, globālo pilsoniskumu un radot izpratni par kultūras daudzveidību un kultūras ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā". EESK atzinums "Ceļā uz ES stratēģiju zaļo prasmju un kompetenču vispārējai uzlabošanai" ([5]) atbilst šim ieteikumam.

2.2.3. Pēdējos gados ES politika ir pastiprināti bijusi vērsta uz vides ilgtspēju. 2019. gadā uzsāktais Eiropas zaļais kurss ([6]) ir Eiropas Komisijas plāns, kura uzdevums ir veidot ilgtspējīgu ES ekonomiku un panākt, lai Eiropa līdz 2050. gadam kļūtu par pirmo klimatneitrālo kontinentu.

2.2.4. Lai ar izglītības un apmācības plāna palīdzību veicinātu zaļo pārkārtošanos, Eiropas Komisija ir ierosinājusi virkni iniciatīvu: pirmkārt, Klimatizglītības koalīcijas veidošanu ([7]); otrkārt, nesen pieņemtos Padomes secinājumus par jauniešu kā pārmaiņu veicinātāju iesaistes palielināšanu vides aizsardzībā ([8]) un Padomes Ieteikumu par mācīšanos zaļās pārkārtošanās un ilgtspējīgas attīstības sekmēšanai ([9]). Treškārt, Eiropas kompetenču satvaru klimata pārmaiņu un ilgtspējīgas attīstības jomā ([10]).

2.2.5. 2022. gada 4. un 5. aprīlī Izglītības, jaunatnes, kultūras un sporta padome uzsvēra, ka izglītībā sportam ir liela ietekme uz ilgtspējīgu attīstību un ieteica: "*Rast veidus, kā veicināt izglītību ilgtspējīgas attīstības jomā un palielināt sporta klubu, federāciju un citu sportā ieinteresēto personu izpratni par atbildību vides jomā un pilsonisko atbildību*" ([11]).

2.2.6. Arī Eiropas Jaunatnes gada (2022) iecere ir popularizēt jaunās iespējas, kuras rada zaļā un digitālā pārkārtošanās. Zaļās un digitālās pārkārtošanās procesam vajadzētu būt iekļaujošam, un tajā būtu jāpievērš uzmanība to jauniešu, kuriem ir mazāk iespēju, un mazaizsargātu jauniešu grupu integrēšanai. EESK aicina Eiropas Komisiju turpināt sekot līdzi jauniešu vajadzībām Eiropas Prasmju gadā (2023) un to saistīt ar ilgtspējīgu attīstību un problēmām, kuras jauniešus skar mainīgajā pasaulē.

([4]) *UNESCO* Globālais izglītības uzraudzības ziņojums (2021. gada februāris): *Non-state actors in education. Who chooses? Who loses?* (Nevalstiskie izglītības dalībnieki. Kurš izdara izvēli? Kurš zaudē?).

([5]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ceļā uz ES stratēģiju zaļo prasmju un kompetenču vispārējai uzlabošanai" (pašiniciatīvas atzinums) (OV C 56, 16.2.2021., 1. lpp.).

([6]) Eiropas zaļais kurss.

([7]) Eiropas Komisija – Klimatizglītības koalīcija.

([8]) Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumi "Veicināt jauniešu kā pārmaiņu virzītājspēku iesaisti ar mērķi aizsargāt vidi" (OV C 159, 12.4.2022., 9. lpp.).

([9]) Padomes Ieteikums (2022. gada 16. jūnijs) par mācīšanos zaļās pārkārtošanās un ilgtspējīgas attīstības sekmēšanai (OV C 243, 27.6.2022., 1. lpp.).

([10]) Bianchi, G., Pisiotis, U. un Cabrera Giraldez, M., *GreenComp* Eiropas ilgtspējas kompetenču satvars, Punie, Y. un Bacigalupo, M. (redaktori), EUR 30955 EN, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2022, ISBN 978-92-76-46485-3, doi:10.2760/13286, JRC128040.

([11]) Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumi "Sports un fiziskā aktivitāte kā daudzsološi ietekmes līdzekļi uzvedības pārveidei par labu ilgtspējīgai attīstībai" (OV C 170, 25.4.2022., 1. lpp.).

2.2.7. Ir svarīgi ES investīcijas labāk sasaistīt ar izglītību ilgtspējīgai attīstībai, šajā nolūkā izmantojot tādus ES fondus kā Atveseļošanas un noturības mehānisms, *Erasmus+*, Apvārsnis, Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF) un Eiropas Sociālais fonds Plus (ESF+). Cīņa pret bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, piesārņojumu un klimata pārmaiņām ir viena no jaunās 2021.–2027. gada *Erasmus+* programmas vispārējām prioritātēm, kuru vidū ir arī iekļautība un daudzveidība, digitālā pārkārtošanās un dalība demokrātijas procesos. EESK atzinīgi vērtē to, ka *Erasmus* programmā ar mērķi samazināt oglekļa pēdu tiks veicināta arī tiešsaistes mobilitāte.

3. **Jaunatne, izglītība un ilgtspējīga attīstība**

3.1. Tas, ka ir svarīgi veidot prasmes, kā mazināt klimata pārmaiņas, pielāgoties tām, kā arī veidot aprites ekonomikas prasmes, ir jāņem vērā, jauniešu, jauno absolventu un gados jauno strādājošo pārkvalifikācijā un prasmju pilnveidē. Sociālajiem partneriem (darba devēju organizācijas un darba ņēmēju arodbiedrības) un pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir jāpilda būtiska funkcija profesiju un arodu profilu un standartu definēšanā un ilgtspējas aspektu integrēšanā praksē un darbinieku sagatavošanā. Sociālie partneri un pilsoniskā sabiedrība palīdz jauniešiem, pārejot no skolas uz darbu, pielāgoties tā, lai šis process ietvertu ilgtspējīgu attīstību. Sociālā un pilsoniskā dialoga loma ir ļoti svarīga un tā ir jāstiprina.

3.2. Jauniešiem ir nepieciešama digitāla un sociāla iekļautība, kvalitatīva izglītība un apmācība, stabila nodarbinātība, labi darba apstākļi, mājoklis par pieņemamu cenu un atbalsts ikdienas cīņā pret klimata pārmaiņām. Saistībā ar prasmju un darbvietu prognozēšanu, ir nepieciešams vairāk pētījumu un datu par klimata pārmaiņu ietekmi uz valstīm, reģioniem un vietējā līmenī. Komiteja atzīst, ka Eiropā un citos kontinentos pastāv būtiska pārtikas krīze, tāpēc jauniešiem ir jāapgūst visi aspekti, kas saistīti ar ilgtspējīgu patēriņu un ražošanu, pārtikas izšķērdēšanas mazināšanu un pārtikas atbildīgu izvēli.

3.3. Nevienlīdzības apkarošanas nolūkā būtu jāievieš globāls un Eiropas rādītājs, kas atspoguļotu nabadzības samazināšanos un priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, kā nosaka izglītība ilgtspējīgai attīstībai. Darba perspektīvu neesamības un izglītības iespēju nepieejamības izraisītā lauku teritoriju depopulācija graujoši ietekmē jaunās ģimenes. Priekšlaicīga mācību pārtraukšana ir problēma pilsētās un lauku apvidos, tāpēc politikai, kas vērsta uz darba tirgu un taisnīgu ekonomikas izaugsmi, ir jābūt efektīvai un jāsamazina to jauniešu skaits, kuri atrodas *NEET* situācijā ([12]).

3.4. Saistībā ar izglītību ilgtspējīgai attīstībai ir svarīgi efektīvi īstenot Eiropas satvaru kvalitatīvai un rezultatīvai māceklībai ([13]) un pilnveidot Eiropas stažēšanās kvalitātes sistēmu.

3.5. EESK ir pārliecināta, ka, ņemot vērā šo jautājumu mērogu, kompleksitāti un neatliekamību, ir nepieciešams stiprināt un labāk koordinēt ES un dalībvalstu darbu, tostarp izglītības ilgtspējīgai attīstībai pilnveidošanā, kas šobrīd ir kritiski svarīga. Tas ietver arī izglītību saistībā ar enerģijas ilgtspējīgu izmantošanu. ES un dalībvalstu politika izglītošanas jomā ir pastāvīgi jāuzrauga un jāanalizē, un starp valstīm un organizācijām ir jānotiek labas prakses apmaiņai. Izglītība ilgtspējīgai attīstībai ir balstīta uz humānām vērtībām, kas vērstas uz zināšanu ieguvi un praktisku un līdzsvarotu risinājumu apgūšanu, ņemot vērā vides un sociālās sekas.

3.6. Skolotājiem un vecākiem ir ļoti liela nozīme saistībā ar izglītību ilgtspējīgai attīstībai. Skolotāji un pasniedzēji ir jāatbalsta, viņiem nodrošinot kvalitatīvu sākotnējo apmācību un pastāvīgu profesionālo izaugsmi ilgtspējas jomā. EESK atzinumā "Ceļā uz ES stratēģiju zaļo prasmju un kompetenču vispārējai uzlabošanai" ([14]) ir uzsvērts būtisks jautājums: ikvienam ir vajadzīgas zināšanas, kas nepieciešamas klimata pārmaiņu novēršanai. Vecākiem paredzēta mūžizglītība un pilsoniskā audzināšana ir ļoti svarīga, un tā būtu jāstiprina, to padarot pieejamu visiem, tostarp sniedzot atbalstu jauniešu organizācijām saistībā ar šo jautājumu.

([12]) Jaunieši, kuri atrodas *NEET* situācijā ir tie, kuri nav nodarbināti un nepiedalās izglītībā vai apmācībā.

([13]) Padomes Ieteikums (2018. gada 15. marts) par Eiropas satvaru kvalitatīvai un rezultatīvai māceklībai (OV C 153, 2.5.2018., 1. lpp.).

([14]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ceļā uz ES stratēģiju zaļo prasmju un kompetenču vispārējai uzlabošanai" (pašiniciatīvas atzinums) (OV C 56, 16.2.2021., 1. lpp.).

3.7. EESK aicina dalībvalstis sniegt efektīvu atbalstu skolotājiem, lai viņu profesija kļūtu pievilcīgāka. Eiropā pastāv liels skolotāju trūkums, bet izglītībai, kas vērsta uz ilgtspējīgu attīstību ir nepieciešami labi skolotāji ar pienācīgām algām un labiem darba apstākļiem. Izglītības sistēmas pārkārtošanas nolūkā svarīgi ir nodrošināt kvalitatīvu skolotāju sākotnējo izglītību un tālākizglītību, taisnīgumu un iekļautību izglītības un apmācības sistēmās, kā arī inovatīvu skolu organizāciju, miera un drošības kultūras veidošanu. Lai ar izglītības palīdzību pavērtu jauniešiem iespējas ilgtspējīgas attīstības jomā, ir vajadzīgi spējīgi profesionāļi, kuru rīcībā ir dažādi un spēcīgi līdzekļi. Prasmīgi skolotāji zinās, kā vislabāk ikdienas darbā izmantot Parīzes deklarāciju ([15]) un Osnabrikas deklarāciju par profesionālo izglītību un apmācību ([16]), kas atbalsta pilsoniskumu un kopīgās brīvības, iecietības un nediskriminācijas idejas izglītībā.

3.8. Eiropas jaunieši ar savu radošo iztēli, aizrautību un enerģiju ir nenovērtējams cilvēkkapitāls un inovatīvu ideju avots. Viņiem ir vislielākā loma ilgtspējīgas attīstības veicināšanā ES dalībvalstīs gan tagad, gan tuvākajā nākotnē. No šāda viedokļa dalībvalstu rīcībā ir milzīgs neizmantots potenciāls. Jauniešu organizācijām un neformālai izglītībai ir jāuzņemas būtiska loma ilgtspējīgas izglītības un mācīšanās atbalstā.

3.9. EESK aicina izglītības un mācību procesa centrā likt jauniešus. To ir iespējams panākt, samazinot ar izglītošanas profesiju saistīto birokrātiju, koncentrējot uzmanību uz inovatīvu pedagoģiju un veidojot ciešas attiecības ar izglītojamiem, kā arī skolotājus sagatavojot jauno tehnoloģiju izmantošanai, jauniem mācīšanās kontekstiem mācību programmā vai viņu pašu dzīvē. Transformatīvai izglītībai ir vajadzīgi transformējoši skolotāji, prasmes un pilsoņi. Skolotājiem un pasniedzējiem ir nepieciešams pietiekami daudz laika, telpas un resursu, lai mācību stundu gaitā viņi varētu izveidot praktiskās iemaņas un pielietot vidiskās ilgtspējas izglītības transversālo pieeju, kas balstīta uz ieinteresēto personu efektīvu sadarbību. Šis transversālais temats attiecas uz visām izglītības un profesionālās apmācības disciplīnām starpdisciplināras pedagoģiskās pieejas ietvaros.

3.10. Ir patīkami konstatēt, ka jaunieši jau tagad dod ieguldījumu savu valstu ilgtspējīgā attīstībā un starptautisko klimata mērķu īstenošanā saskaņā ekoloģijas nostādnēm. Viņi arī aktīvi iesaistās starptautiskajos jauniešu kustību tīklos, kas vērsti uz dabas aizsardzību un klimata pārmaiņu novēršanu. Papildus mums ir jāpielāgo visas izglītības sistēmas, lai rastos vieta transformatīvai izglītībai, kas lielākam jauniešu skaitam dos iespēju ar savu darbu panākt, lai notiktu mums nepieciešamās transformatīvas pārmaiņas. Saskaņā ar jaunāko Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes ziņojumu "transformatīvā mācīšanās ir ļoti svarīga, jo tā palīdz veidot kopīgu apzinātību un sākt kolektīvu rīcību" ([17]).

4. **Ilgtspējīga attīstība ir jāskata kā pastāvīgs un visaptverošs mācīšanās process**

4.1. Ir svarīgi atzīt, ka valsts un sabiedrības ilgtspējīga attīstība nevar pastāvēt bez pastāvīgas mācīšanās un jaunas pieredzes iegūšanas un izpratnes. Šajā saistībā ilgtspējīga attīstība ir jāskata kā pastāvīgs process, kura gaitā sabiedrībai ir jāiemācās dzīvot ilgtspējīgāk, raugoties no vides, ekonomikas un sociālās perspektīvas. Piekļuve informācijai un izpratnes palielināšana, bet jo īpaši cilvēku arvien lielāka spēja inovēt un pielietot risinājumus, ir tie elementi, ar kuru palīdzību izglītība ilgtspējīgai attīstībai dos iespēju pārorientēt mūsu dzīves un darba veidu. Lai jaunieši varētu iemācīties apzinīgi risināt vissarežģītākos ilgtspējīgas attīstības jautājumus, ar kuriem saskaras kopienas un valstis, ir nepieciešams izstrādāt visaptverošas mācību programmas, kas pieradinātu domāt kritiski un pieņemt lēmumus uz informācijas pamata.

4.2. Balstoties uz pētījumiem un izpēti, kas veikta pēc Eiropas Komisijas pieprasījuma, lai sagatavotu priekšlikumu Padomes Ieteikumam par mācīšanos vidiskās ilgtspējas sekmēšanai, tikai 13 dalībvalstis ir skaidri definējušas izglītību ilgtspējīgai attīstībai un vidiskās ilgtspējas izglītību. Ir skumji, ka jēdziens "izglītība ilgtspējīgai attīstībai" un ilgtspējīgas attīstības mērķu 4.7. mērķis dažās dalībvalstīs netiek piemērots, lai gan tas ir atzīts par ilgtspējīgas attīstības 4. mērķa, kura

([15]) Deklarācija par pilsoniskuma un kopēju brīvības, iecietības un nediskriminācijas vērtību sekmēšanu ar izglītības palīdzību *Eurydice*.

([16]) Osnabrikas deklarācija par tādu profesionālo izglītību un mācībām, kas veicina atveseļošanu un taisnīgu pārkārtošanos uz digitālo un zaļo ekonomiku, osnabrueck_declaration_eu2020.pdf.

([17]) Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes sestais novērtējuma ziņojums, darba grupas III ziņojums: Klimata pārmaiņas 2022: klimata pārmaiņu mazināšana, 2871. lpp.

temats ir kvalitatīva izglītība, neatņemamu daļu un par būtisku priekšnoteikumu visu pārējo ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanai. Analizētajos ziņojumos par valstīm nav konkrēti jautāts par finansējumu. Itālija, kas, domādama par izglītību ilgtspējīgai attīstībai, ir sākusi uzņemties saistības, ir skaidri norādījusi, ka finansējuma trūkums ir viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc izglītības ilgtspējīgai attīstībai īstenošana ir apstājusies. Kad ekonomikas, enerģijas un dzīves dārdzības krīzes dēļ valdībām nākas samazināt izdevumus, izglītība līdzīgi citām sociālām jomām vienmēr ir apdraudēta. Investīciju trūkums ir cēlonis dažāda veida privatizācijai un sistēmas asimetrijai, kuru dēļ samazinās līdztiesība un pedagoģiskā un akadēmiskā brīvība.

4.3. Būtu arī jāpārdomā, vai mums ir nepieciešama centralizēta lejupēja stratēģija, kas nodrošinātu veiksmīgu izglītības ilgtspējīgai attīstībai īstenošanu, jeb arī pastāv citi faktori, no kuriem ir atkarīgi tās panākumi. Dānijā un Nīderlandē nav nacionālās stratēģijas, kas būtu vērsta uz izglītību ilgtspējīgai attīstībai, bet šo valstu skolas aktīvi strādā šajā jomā. Somijā ir nacionālā stratēģija, bet tā raizējas, ka izglītība šajā jomā dažādās skolās ir atšķirīga. Itālijā izglītība ilgtspējīgai attīstībai jau ir iekļauta valsts mācību programmā, bet pašlaik tā saskaras ar grūtībām, to ieviešot reģionālā līmenī. Francijā ir izstrādāta valsts stratēģija, kuru pārrauga vietējās izglītības iestādes, un skolās tā tiek ieviesta ar valsts mācību programmu un pedagoģiskiem projektiem. Tādējādi ir iesaistīti visi līmeņi un tiek nodrošināti tās panākumi.

4.4. Viena no būtiskām problēmām ir izglītības ilgtspējīgai attīstībai noteikšana par prioritāti. ESAO sadarbībā ar Eiropas Komisiju nesen publicēja pētījumu ([18]), kas kartogrāfiski atspoguļo visu ES un ESAO valstu jauniešu kompetenci vides ilgtspējas jomā. Šī jaunā pieeja mācībām un vērtēšanai varētu raidīt piemērotu signālu, kas dalībvalstis pamudinātu izglītību ilgtspējīgai attīstībai noteikt par prioritāti. Varētu būt lietderīgi vēl dziļāk analizēt mijiedarbību starp ANO izglītības pasākumiem ilgtspējīgas attīstības veicināšanai un ESAO pasākumiem, kas vērsti uz izglītības politikas veidošanu, izmantojot Starptautisko skolēnu novērtēšanas programmu (*PISA*), un noskaidrot, vai pastāv asimetrija starp to, kā šie divi pasākumu kopumi veido izglītības sistēmas.

4.5. Viens no iespējamiem šķēršļiem ir izglītības ilgtspējīgai attīstībai īstenošana valstīs ar federālu sistēmu. Kā liecina ziņojumi par valstīm, dažādās dalībvalstīs atšķiras tas, cik spēcīga ir koordinācija starp attiecīgo federālo ministriju un reģionālajām iestādēm – Vācijā tā sagādā problēmas, savukārt Austrijā pastāv tīkls, kas koordināciju vada. Tas, kā Austrijas federālā valdība tiek iesaistīta augšupējās iniciatīvās, ir piemērs, kuram varētu sekot pārējās valstis.

4.6. Mūsdienu un nākotnes sabiedrībai ir svarīgi atkārtoti novērtēt, pārdomāt un pārdefinēt izglītību no ilgtspējīgas izglītības un apmācības perspektīvas, sākot no pirmsskolas izglītības līdz augstskolai un tālāk. Mērķis ir panākt, lai pilnībā tiktu ietverti tie principi, zināšanas, prasmes, uzskati un vērtības, kas saistītas ar ilgtspēju visās jomās: ekoloģijā, sabiedrībā un ekonomikā. Šādam procesam ir jābūt globālam, starpdisciplināram un tam ir jāietver vietējās iniciatīvas, kā arī plaša sabiedrība. Tam ir nepieciešams arī attiecīgo valdību atbalsts. Tomēr, to īstenojot konkrētās valstīs, ir jāņem vērā vietējās īpatnības un īpašas kultūras iezīmes.

4.7. Izglītībā ilgtspējīgai attīstībai būtu jāizplata zināšanas par vidi un tās stāvokli un jāparāda, kādas ir iespējas mūsu ekonomiku pielāgot tā, lai prioritāte tiktu dota cilvēku un planētas labbūtībai un vienlaikus tiktu veicināta paaudžu savstarpējā vienlīdzība un dabiskās vides saglabāšana. Šādā pielāgotā ekonomikā lielāka nozīme būtu jāpiešķir videi draudzīgām pārvaldības metodēm, būtu jārada iespējas veicināt uzmanīgu un cieņpilnu attieksmi pret dabas un kultūras vērtībām, turklāt tai vajadzētu būt vērtīborientētai un balstītai uz ekoloģijas ētiku, kas ietver atbildību par vides saglabāšanu tagadējām un nākamajām paaudzēm un par dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu.

4.8. Transformatīvai izglītībai ilgtspējīgas attīstības jomā vajadzētu:

— būt balstītai uz principiem un vērtībām, kuras ir ilgtspējīgas attīstības pamatā,

([18]) Borgonovi, F. un citi. Borgonovi, F. un citi, 2022, "Young people's environmental sustainability competence: Emotional, cognitive, behavioural, and attitudinal dimensions in EU and OECD countries" (Jauniešu kompetence vides ilgtspējas jomā: emocionālā, kognitīvā, biheiviorālā un attieksmes dimensija ES un ESAO valstīs), *ESAO darba dokumenti sociālā, nodarbinātības un migrācijas jomā*, Nr. 274, *OECD Publishing*, Parīze. (2022), "The environmental sustainability competence toolbox: From leaving a better planet for our children to leaving better children for our planet" (Vides ilgtspējas kompetenču rīkkopa: no labākas planētas mūsu bērniem līdz labākiem bērniem mūsu planētai), ESAO darba dokumenti sociālā, nodarbinātības un migrācijas jomā, Nr. 275, OECD Publishing, Parīze. Šie dokumenti sagatavoti kā informatīvais materiāls nākamajai ESAO prasmju pārskata publikācijai (2023).

— skart visas trīs ilgtspējīgas attīstības jomas: vidi, sabiedrību un ekonomiku,

— stimulēt mūžizglītību un plaštvēruma izglītību, kas veidotu ilgtspējīgu, cieņpilnu, atbildīgu, proaktīvu un kritiski domājošu sabiedrību,

— aizstāvēt izglītību, kas būtu kvalitatīva un aktīvi atbalstīta, kā arī kuras pieejas būtu visaptverošas,

— stiprināt pieejamu, uz tiesībām balstītu izglītību, kas būtu cieņpilna, iekļaujoša un daudzveidību cildinoša,

— domāt globāli, bet rūpīgi attiekties arī pret vietējiem jautājumiem un kultūras iezīmēm,

— ietvert formālo, neformālo un ikdienējo mācīšanos,

— ņemt vērā ilgtspējīgas attīstības koncepcijas mainīgo būtību.

4.9. Tā kā nepastāv universāls transformatīvas izglītības modelis ilgtspējīgas attīstības jomā, katrai valstij, efektīvi iesaistot attiecīgos sociālos partnerus, organizēto pilsonisko sabiedrību un citas ieinteresētās personas, tostarp jaunatnes organizācijas, būs jānosaka savas prioritātes un darbība ilgtspējīgas attīstības un izglītības jomā. Sadarbīgai skolu vadībai un pilsoniskai izglītībai ir nozīmīga loma skolu pilnveidē ar mērķi uzlabot ilgtspējības izglītību. Mērķi, galvenās darbības līnijas un mehānismi būtu jānosaka, ņemot vērā vietējos vides, sociālos un ekonomiskos apstākļus un kultūras iezīmes.

4.10. Lai radītu ilgtspējīgas attīstības izglītības sistēmu, ir jāpāriet no tradicionālās izglītības uz modeli, kas vērsts uz ilgtspējību, kura pamatā būtu jāliek plašas, uz integrētu pieeju sabiedrībai, ekonomikai un videi balstītas, starpdisciplinārās zināšanas. Šādai izglītībai būtu jāietver darbs formālās izglītības (skolas, universitātes, padziļinātās apmācības iestādes), neformālās izglītības (mācību centru, semināru un apaļo galdu veidošana, mediju u. c. izmantošana) un ikdienējās mācīšanās (mācīšanās no līdzbiedriem pasākumos, jauniešu apmaiņa, jauniešu vadīti projekti u. c.) līmenis. Izglītības un apmācības programmām, kurās integrēta vidiskās ilgtspējas izglītība, ir jābūt pieejamām un iekļaujošām. Valdībām jau sākumposmā ir jāņem vērā realitāte, ar kuru saskaras nelabvēlīgā situācijā esoši jaunieši, un jāpanāk, lai tiktu atrasts veids šo grupu iekļaušanai.

Briselē, 2022. gada 15. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG